

LIETUVOS RESPUBLIKOS PREZIDENTO KANCELIARIJA

Biudžetinė įstaiga, S. Daukanto a. 3, LT-01122 Vilnius,
tel. +370 5 206 2090, el. p. kanceliarija@prezidentas.lt, svetainės adresas: www.lrp.lt.
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 188609016

Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijai

2023-03- Nr. (8D-618) - 2D-
į 2023-02-21 Nr. (1.36Mr) 2T-194

DĖL ĮSTATYMŲ PROJEKTŲ

Susipažinę su Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 8, 13, 18, 25, 27, 30, 37, 38, 39, 39², 40, 42, 43, 46, 47, 48, 49, 52, 54, 55, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 69, 70, 72², 72³, 73, 74, 75, 76, 82, 84, 85, 87, 89, 90, 92, 93, 98, 244 straipsnių pakeitimo ir Kodekso papildymo 6¹, 27¹, 40¹, 58¹, 72⁵, 72⁶, 72⁷, 72⁸ straipsniais įstatymo projektu (toliau – BK projektas) ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 217, 307, 338, 357, 392 ir 405 straipsnių pakeitimo bei Kodekso papildymo 357¹ straipsniu įstatymo projektu (toliau – BPK projektas), teikiame nuomonę:

1. Dėl BK projekto

1.1. BK 18 straipsnio 4 dalyje siūloma nustatyti, kad „Teismas turi teisę motyvuotai nesivadovauti šio straipsnio 2 ir 3 dalyse nurodytomis taisyklėmis, jeigu bausmės švelninimas ribotai pakaltinamam asmeniui <...> aiškiai prieštarautų teisingumo principui“. Pabrėžtina, kad ribotas pakaltinamumas galiojančios redakcijos BK 59 straipsnio 1 dalies 11 punkte nurodytas kaip atsakomybę lengvinanti aplinkybė. Atitinkamai, kuomet ribotai pakaltinamas asmuo traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, tuomet teismas pagal galiojančias BK nuostatas privalo šią aplinkybę pripažinti kaip lengvinančią atsakomybę ir, remiantis BK 61 straipsnio 2 dalimi, švelninti bausmę. Šiuo požiūriu BK projektas nurodyta apimtimi galėtų nepagrįstai sunkinti ribotai pakaltinamų asmenų teisinę padėtį ir paneigti BK 59 bei 61 straipsniuose nustatytą teisinį reguliavimą.

1.2. Pritartina siūlymui keisti BK 25 straipsnio 2 dalyje pateiktą bendrininkų grupės apibrėžimą, jo nesiejant su „bent 2 vykdytojais“, nes praktikoje ištis pasitaiko situacijų, kai *de facto* bendrininkavimas nepatenka į BK 25 str. numatytas bendrininkavimo formas (pvz., kai nusikalstamą veiką padaro vienas vykdytojas ir vienas padėjėjas). Tačiau svarstyтина galimybė BK 25 str. tobulinti platesne apimtimi - pvz., peržiūrėti organizuotos grupės apibrėžimą, kuris teoriškai apima net ir be jokio išankstinio susitarimo veikiančias asmenų

grupės (jau pats pavadinimas „organizuota grupė“ suponuoja, kad egzistuoja nemenkas organizuotumo laipsnis, kuris spontaniškai daromose veikose realiai kažin ar įmanomas), taip pat siūlytina teikiamu projektu tarpusavyje aiškiau atskirti nusikalstamą susivienijimą nuo organizuotos grupės vadovaujantis kriterijais, kurie nusikalstamam susivienijimui buvo priskirti 2007 m. priimtoje Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – LAT) „Teismų praktikos nusikalstamo susivienijimo baudžiamosiose bylose apibendrinimo apžvalgoje“ ir vėlesnėse LAT nutartyse.

1.3. Siūlytina pakartotinai įvertinti, ar išties tikslinga BK 27¹ straipsnyje reglamentuoti nusikalstamų veikų sutapties ir tęstinės nusikalstamos veikos institutus. Analizuojant LAT jurisprudenciją galima pastebėti, kad teismų praktikoje suformuluotos bendros teorinės taisyklės, kuriomis remiantis veikos kvalifikuojamos kaip sutaptis arba kaip pavienė tęstinė nusikalstama veika, turi nemažai išimčių. Jų neįtvirtinus baudžiamajame įstatyme, BK 27¹ straipsnis nepilnai užtikrintų teisingumo ir proporcingumo principus atitinkantį nusikalstamų veikų kvalifikavimo procesą. Keli išimčių pavyzdžiai:

1.3.1. BK 27¹ straipsnio 3 dalyje ideali nusikalstamų veikų sutaptis siejama su „vienos veikos“ padarymu „tuo pačiu laiku“, nors LAT praktikoje akcentuota, kad nusikalstamų veikų sutaptis gali būti pripažįstama idealiąja ir tada, kai „<...> įgyvendinant bendrą sumanymą padaromos kelios skirtinguose BK straipsniuose nurodytos nusikalstamos veikos, kurios iš esmės yra neatskiriamos (būtinės) viso kaltininko sumanymo įgyvendinimo dalys, šios veikos padaromos viena po kitos per sumanymui įgyvendinti būtiną laiko tarpą“ (LAT nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-145-511/2019). Kai kuriais atvejais asmens veiksmai kvalifikuojami kaip idealioji nusikalstamų veikų sutaptis nepaisant to, kad šie veiksmai pasireiškė kelių mėnesių intervale (LAT nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-345-507/2015). Akivaizdu, jog tiek „vienos veikos“, tiek „to paties laiko“ kriterijai nepilnai atskleidžia idealiosios sutapties sampratą.

1.3.2. Pagal BK 27¹ straipsnio 4 dalį nusikalstama veika būtų pripažįstama tęstine tik tada, jei „tas pats asmuo padaro dvi ar daugiau tame pačiame šio kodekso straipsnyje nurodytų nusikalstamų veikų, <...> jos laiko atžvilgiu viena nuo kitos nenutolusios“. Toks teisinis reguliavimas neatitinka LAT praktikos, kurioje nusikalstamos veikos pripažįstamos tęstinėmis, be kita ko, ir tais atvejais, kai skirtingi asmens veikų epizodai tarpusavyje yra nutolę mėnesiais ar metais (LAT nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-53/2012).

1.4. Taip pat atkreiptinas dėmesys ir į kitus BK 27¹ straipsnio reglamentavimo trūkumus:

1.4.1. BK 27¹ straipsnio 4 dalies formuluotėje „Nusikalstama veika yra tęstinė, jeigu tas pats asmuo padaro dvi ar daugiau tame pačiame šio kodekso straipsnyje nurodytų nusikalstamų veikų“ žodis „nusikalstamų“ yra perteklinis ir paneigiantis tęstinės nusikalstamos veikos esmę. Tęstinė nusikalstama veika yra pavienės nusikalstamos veikos rūšis, todėl asmuo, padaręs dvi ar daugiau nusikalstamų veikų, negalėtų būti laikomas padariusiu tęstinę nusikalstamą veiką. Šiame kontekste atkreiptinas dėmesys į LAT praktikoje vartojamą terminologiją, kuria remiantis turėtų būti apibrėžiama tęstinės nusikalstamos veikos sąvoka: „Tęstine pripažįstama tokia nusikalstama veika, kuri susideda

iš dviejų ar daugiau tapačių ar vienaarūšių veikų <...>“ (LAT 2016 m. Teismų praktikos nagrinėjant baudžiamąsias bylas dėl sudėtingų pavienių nusikalstamų veikų ir nusikalstamų veikų sutapčių apžvalga, Teismų praktika Nr. 44).

1.4.2. BK 27¹ straipsnio 4 dalyje, numatančioje tęstinės nusikalstamos veikos apibrėžimą, turėtų būti kalbama ne apie vieningą kaltės formą (kas apima tiek tyčinę, tiek neatsargią kaltės formas), o apie vieningą tyčią, nes tęstinės nusikalstamos veikos neįmanoma padaryti veikiant neatsargiai.

1.4.3. BK 27¹ straipsnyje trūksta nuostatų, kurios atskleistų trunkamosios nusikalstamos veikos sampratą. LAT praktikoje trunkamoji nusikalstama veika apibūdinama nuolatinio, nepertraukiamo atitinkamos nusikalstamos veikos sudėties, nustatytos BK straipsnyje, realizavimu tam tikrą laiką (LAT nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-21-719/2020). Trunkamosios nusikalstamos veikos institutas nusikalstamų veikų kvalifikavimo procese yra ne mažiau svarbus nei tęstinė nusikalstama veika ar nusikalstamų veikų sutaptys (idealioji ir realioji), tad teisinio reguliavimo nuoseklumo požiūriu būtų logiška, jeigu BK 27¹ straipsnyje, be kita ko, būtų atskleidžiama ir trunkamosios nusikalstamos veikos esmė.

1.5. Analizuojant BK projekto aiškinamąjį raštą galima pastebėti, kad siūlymas BK 39² straipsnį papildyti nuostata, leidžiančia nuo baudžiamosios atsakomybės atleisti sunkų nusikaltimą padariusį pranešėją, iš esmės grindžiamas poreikiu efektyviau atskleisti bei ištirti tam tikras latentines nusikalstamas veikas (korupcinius nusikaltimus ir pan.). Nors nusikalstamų veikų išaiškinimas bei kaltų asmenų patraukimas atsakomybėn yra valstybės pareiga, tačiau ši pareiga neturėtų būti įgyvendinama visiškai ignoruojant teisingo bei proporcingo nubaudo poreikį. Sunkūs nusikaltimai pagal BK 11 straipsnyje pateiktą tyčinių nusikaltimų klasifikaciją laikytini antra pagal pavojingumą tyčinių nusikaltimų rūšimi, kas suponuoja, kad valstybės taikomos poveikio priemonės tokius nusikaltimus padariusiems asmenims taip pat turėtų būti itin griežtos. Tuo tarpu atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės, įskaitant BK 39² straipsnyje numatytą pranešėjo atleidimą nuo baudžiamosios atsakomybės, reiškia tai, kad asmeniui apskritai neskiriama jokia bausmė, taip pat toks asmuo nėra viešai pripažįstamas kaltu. Atsižvelgiant į tai, manytina, kad skatinant asmenis padėti atskleisti pavojingas latentines nusikalstamas veikas, kurias jie ir patys yra padarę, reikėtų orientuotis ne į atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės ribų plėtimą teisėkūros keliu, o į bausmių švelninimą už bendradarbiavimą su teisėsauga konkrečiose baudžiamosiose bylose (t. y. taikant teisę). Pabrėžtina, kad galiojanti BK redakcija tam sudaro visas reikalingas prielaidas – pvz., BK 62 straipsnio 1 dalis suteikia teismui teisę paskirti švelnesnę, negu įstatymo numatyta, bausmę, jeigu „nusikalstamą veiką padaręs asmuo pats savo noru atvyko ar pranešė apie šią veiką, prisipažino ją padaręs ir nuoširdžiai gailisi, ir (ar) padėjo ikiteisminiam tyrimui bei teismui išaiškinti nusikalstamą veiką, ir visiškai ar iš dalies atlygino arba pašalino padarytą turtinę žalą“. Taip pat pastebėtina, kad BK bendrojoje dalyje atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės rūšys paprastai formuluojamos taip, kad neapimtų sunkius ir labai sunkius nusikaltimus

padariusių asmenų, tad šiuo požiūriu BK 39²straipsnyje siūlomas nustatyti teisinis reguliavimas prieštarauja sistemiškumo principui.

1.6. BK 47 straipsnio 4 dalyje siūloma nustatyti, kad „Kai juridinio asmens metinės pajamos iki nusikalstamos veikos padarymo ėjusiais metais viršija 250 000 MGL, juridiniam asmeniui skiriama nuo 5 iki 20 procentų metinių pajamų dydžio bauda iki nusikalstamos veikos padarymo ėjusiais metais. Šiuo atveju, maksimali skirtina baudos bausmė negali būti mažesnė negu 100 000 MGL. Šioje dalyje numatyta baudos bausmė, kuri apskaičiuojama, atsižvelgiant į juridinio asmens metines pajamas, gali viršyti 100 000 MGL“. Akcentuotina, kad baudos dydžio apskaičiavimo sistema, kai bauda apskaičiuojama priklausomai nuo atsakomybės traukiamo asmens pajamų dydžio, gali sudaryti prielaidas paskirti teisingą ir proporcingą baudą, tačiau BK projekto rengėjų pasirinktas šios sistemos įgyvendinimo mechanizmas kelia abejonių.

1.6.1. Net ir minimali 5 proc. metinių pajamų dydžio bauda reiškia bent 625 000 Eur dydžio baudą, kuri būtų skiriama padarius, be kita ko, mažiau pavojingas nusikalstamas veikas – baudžiamuosius nusižengimus, nesunkius bei apysunkius nusikaltimus. Manytina, kad toks teisinis reguliavimas pažeistų proporcingumo principą. Šiame kontekste atkreiptinas dėmesys, jog Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad už teisės pažeidimus valstybės nustatomos poveikio priemonės turi būti proporcingos teisės pažeidimui, turi atitikti siekiamus teisėtus ir visuotinai svarbius tikslus, neturi asmens varžyti akivaizdžiai labiau negu reikia šiems tikslams pasiekti. Teisingumo ir teisinės valstybės konstituciniai principai reiškia ir tai, kad tarp siekiamo tikslo ir priemonių šiam tikslui pasiekti, tarp teisės pažeidimų ir už šiuos pažeidimus nustatytų nuobaudų turi būti teisinga pusiausvyra (proporcija). Šie principai neleidžia nustatyti už teisės pažeidimus tokių nuobaudų, kurios būtų akivaizdžiai neproporcingos teisės pažeidimui bei siekiamam tikslui (Konstitucinio Teismo 2000 m. gruodžio 6 d. nutarimas). Su proporcingumo principu būtų suderinamas nebent toks teisinis reguliavimas, kuriuo būtų diferencijuojami baudų dydžiai priklausomai nuo padarytos nusikalstamos veikos pavojingumo. Kartu pažymėtina, kad abejonės dėl siūlomo teisinio reguliavimo prieštaravimo proporcingumo principui nepaneigia ta aplinkybė, kad ir galiojančios redakcijos BK 47 straipsnio 4 dalyje reglamentuojant baudų dydžius nėra atsižvelgiama į konkrečią juridinio asmens padarytos nusikalstamos veikos rūšį (t. y. tokios pačios baudos gresia ir už baudžiamojo nusižengimo, ir už labai sunkaus nusikaltimo padarymą).

1.6.2. Vertinant BK projektą iš sistemiškumo principo perspektyvos kyla abejonių, ar pagrįstai fiziniams asmenims galimų skirti baudų minimalūs ir maksimalūs dydžiai nekistų priklausomai nuo fizinių asmenų gaunamų pajamų. Projekto rengėjų aiškinamojo rašto argumentas, kad šiuo metu juridiniams asmenims numatyti baudų dydžiai (nuo 200 iki 100 000 MGL) yra neadekvačiai maži stambių juridinių asmenų atveju, yra iš esmės teisingas, tačiau jis galėtų būti pritaikytas ir itin dideles pajamas gaunantiems fiziniams asmenims. Nors BK projektu (BK 54 straipsnio 2 dalies 5 punktas) bendruosius bausmės skyrimo pagrindus siūloma papildyti turtinės padėties kriterijumi, tačiau pastarasis kriterijus savaime nesuponuotų kitokių baudos dydžio ribų, nei kad nustatyta BK

bendrojoje dalyje (pvz., jei fizinis asmuo gauna itin dideles pajamas, tai vis tiek už sunkų nekorupcinį nusikaltimą jam galės būti paskirta maksimali 6000 MGL dydžio bauda). Tuo tarpu juridinio asmens didelės pajamos savaime reikštų baudos dydį, kuris kistų priklausomai nuo konkretaus juridinio asmens pajamų dydžio ir teoriškai neturėtų jokios viršutinės ribos.

1.6.3. Atsižvelgtina ir į tai, kad vien tik juridinio asmens pajamos nepilnai atskleidžia juridinio asmens turtinę padėtį, reikėtų atsižvelgti ir į veiklos kaštus. Kartu pastebėtina, kad pagal BK projekte dėstomą BK 54 straipsnio 2 dalies 5 punktą skiriant bausmę fiziniam asmeniui būtų atsižvelgiama ne į jo gaunamas pajamas, o į „turtinę padėtį“. Pastaroji sąvoka yra gerokai platesnė nei vien tik „pajamos“.

1.7. Projekto rengėjai siūlo patikslinti BK 54 straipsnio 3 dalį ir ją išdėstyti taip: „Jeigu straipsnio sankcijoje numatytos bausmės paskyrimas aiškiai prieštarautų teisingumo principui, teismas, vadovaudamasis bausmės paskirtimi, gali motyvuotai paskirti švelnesnę bausmę arba mažesnę tos pačios rūšies bausmę“. Pastebėtina, kad nurodyta formuluotė nėra visiškai tiksli, nes teismas pagal BK 54 straipsnio 3 dalį galėtų skirti mažesnę tos pačios rūšies bausmę, negu nustatyta BK specialiosios dalies straipsnio sankcijoje, tačiau vis tiek privalėtų vadovautis minimalia atitinkamos rūšies bausmės riba, kuri įtvirtinta BK bendrojoje dalyje. Pvz., jei BK specialiosios dalies straipsnio sankcijoje numatyta laisvės atėmimo bausmė nuo dvejų iki aštuonerių metų, tai minimalus galimos skirti laisvės atėmimo bausmės dydis, remiantis BK 54 straipsnio 3 dalimi, būtų trys mėnesiai (BK 50 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta, kad „Terminuoto laisvės atėmimo bausmė gali būti skiriama nuo trijų mėnesių <...>). Būtent taip BK 54 straipsnio 3 dalis aiškinama tiek LAT, tiek Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje (pvz., žr. Konstitucinio Teismo 2020 m. kovo 18 d. nutarimą).

1.8. BK 55 straipsnyje numatomas teisinis reguliavimas („Asmeniui, pirmą kartą teisiamam už nesunkų nusikaltimą, teismas skiria su areštu arba terminuotu laisvės atėmimu nesusijusias bausmes“) nelogiškas tuo aspektu, kad pirmą kartą už nesunkų nusikaltimą teisiamam asmeniui teismas jokių būdu negalėtų skirti arešto arba laisvės atėmimo bausmės, o pirmą kartą už baudžiamąjį nusižengimą teisiamam asmeniui teismas arešto bausmę teoriškai skirti galėtų. Remiantis BK 11 ir 12 straipsniais, nesunkus nusikaltimas yra pavojingesnis už baudžiamąjį nusižengimą, tad palankesnės arba bent jau tokio paties palankumo taisyklės turėtų galioti to asmens, kuris padarė baudžiamąjį nusižengimą, atžvilgiu. Be to, siekiant užtikrinti teisinio reguliavimo sistemiškumą ir nuoseklumą, BK 55 straipsnis turėtų būti papildytas ir nuostatomis, kurios įpareigotų teismą motyvuoti sprendimą skirti arešto bausmę asmeniui, pirmą kartą teisiamam už baudžiamąjį nusižengimą padarymą.

1.9. BK 61 straipsnio 2 dalyje siūloma nustatyti, kad „Bausmės dydis paprastai skaičiuojamas nuo jos vidurkio“. Ši BK projekto nuostata nedera su aiškinamuoju raštu, kuriame nurodoma, kad „Teisinga bausmė paskiriama nebūtinai pirmiausia kreipiant dėmesį į aritmetinį sankcijoje numatytų bausmių vidurkį, o kruopščiai vertinant nusikalstamą veiką ir ją padariusį asmenį. <...> BK projekto 27 straipsniu siūloma pakeisti

BK 61 straipsnio 2 dalį numatant, kad bausmės apskaičiavimas nuo jos vidurkio būtų įtvirtintas tik kaip rekomendacinis orientyras, o ne privaloma taisyklė, kuri turėtų būti taikoma visais atvejais“. Iš esmės pritartina idėjai, kad bausmės dydis turėtų būti parenkamas atsižvelgiant į su pačia nusikalstama veika susijusias aplinkybes bei kaltininko asmenybę, o ne pagal aritmetinę vidurkio taisyklę, tačiau BK 61 straipsnio 2 dalies formuluotė „paprastai skaičiuojamas“ reiškia ne rekomendacinį orientyrą, o pakankamai kategorišką normą, jog bausmės dydis, išskyrus tam tikrus retus atvejus, dažniausiai būtų skaičiuojamas būtent nuo jos vidurkio.

1.10. Visiško bausmių sudėjimo principo atsisakymas BK 63 ir 64 straipsniuose kelia abejonių dėl tokio siūlymo pagrįstumo. Viena vertus, tai lemtų baudžiamosios politikos ženklų švelninimą, kita vertus, visiško bausmių sudėjimo atsisakymas sąlygotų dalies bausmės „praradimą“, kas visuomenėje galėtų būti suprantama ir kaip dalinis nebaudžiamumo įteisinimas. Reikia turėti omenyje ir tai, kad visiškas bausmių sudėjimas taikomas, be kita ko, realiųjų sutapčių atveju, o realiosios sutaptys signalizuoja asmens polinkį nusikalsti (*past.* – realioji sutaptis pačia bendriausia prasme yra tada, kai asmuo padaro dvi ar daugiau savarankiškų nusikalstamų veikų). Mažinant pernelyg didelį įkalintųjų skaičių derėtų orientuotis ne į bausmių švelninimą sistemingai nusikalstančių asmenų atžvilgiu, o į tuos asmenis, kurie nusikalstamą veiką padaro pirmą kartą.

1.11. BK 72⁵ straipsnyje siūloma įtvirtinti naują baudžiamojo poveikio priemonę – dalyvavimą alkoholizmo ir narkomanijos prevencijos, ankstyvosios intervencijos, resocializacijos ar kitose programose bei kursuose. Pastebėtina, kad iš esmės analogiška poveikio priemonė numatyta ir Administracinių nusižengimų kodekso (toliau – ANK) 30 straipsnyje „Įpareigojimas dalyvauti alkoholizmo ir narkomanijos prevencijos, ankstyvosios intervencijos, sveikatos priežiūros, resocializacijos, bendravimo su vaikais tobulinimo, smurtinio elgesio keitimo ar kitose programose (kursuose)“. Šias dvi priemones tarpusavyje skiria esminis momentas – asmens sutikimo reikšmė jų skyrimo procese. BK 72⁵ straipsnyje asmens sutikimas nėra numatytas kaip būtinoji šios baudžiamojo poveikio priemonės skyrimo sąlyga, kai tuo tarpu ANK 30 straipsnio 3 dalyje yra įtvirtinta, kad įpareigojimas dalyvauti alkoholizmo ir narkomanijos prevencijos, ankstyvosios intervencijos, sveikatos priežiūros, resocializacijos, bendravimo su vaikais tobulinimo, smurtinio elgesio keitimo ar kitose programose (kursuose) skiriamas tik asmens sutikimu. Mūsų nuomone, tapačių priemonių skyrimo tvarka neturėtų skirtis, todėl šiuo požiūriu BK ir ANK turėtų būti vienodinami.

1.12. Atkreiptinas dėmesys į šiuos BK 72⁷ straipsnio probleminius aspektus:

1.12.1. BK 72⁷ straipsnyje numatoma baudžiamojo poveikio priemonė – uždraudimas juridiniam asmeniui dalyvauti viešuosiuose pirkimuose – galimai pažeistų *non bis in idem* (draudimo bausti du kartus už tą pačią veiką) principą. Analogiškas draudimas dalyvauti viešuosiuose pirkimuose, trunkantis 5 metus po apkaltinamojo teismo nuosprendžio įsiteisėjimo, jau yra įtvirtintas Viešųjų pirkimų įstatymo 46 straipsnyje, kuriame jis siejamas su tam tikrų šiame straipsnyje *expressis verbis* nurodytų nusikalstamų veikų padarymu. Tuo tarpu Konstitucinio Teismo 2020 m. liepos 24 d. nutarime jau buvo pripažinta, kad teisinis

reguliavimas, kurio pagrindu teisės pažeidimą padariusiam asmeniui už tos pačios veikos padarymą taikomos dvi tokio paties turinio sankcijos, numatytos skirtinguose teisės aktuose, prieštarauja Konstitucijai (*past.* – šiame nutarime prieštaraujančiu Konstitucijai buvo pripažintas teisės vairuoti atėmimas ir pagal BK/ANK, ir pagal Saugaus eismo automobilių keliais įstatymą).

1.12.2. BK projekto aiškinamajame rašte nurodoma, kad poreikį BK papildyti nauju 72⁷ straipsniu lėmė ta aplinkybė, jog „<...> galiojančio Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo (toliau – Viešųjų pirkimo įstatymas) 46 straipsnio 1 ir 2 dalys numato, kad tiekėjas negali dalyvauti viešuosiuose pirkimuose penkerius metus, jeigu jis nuteistas už atitinkamų nusikalstamų veikų padarymą, tačiau atitinkamas nusikalstamų veikų sąrašas yra per siauras ir neapima tokių nusikaltimų, kaip nusikaltimai aplinkai ir žmonių sveikatai (BK XXXVIII skyrius), dokumentų klastojimą (BK 300 straipsnis), pelnymasis iš kito asmens prostitucijos (BK 307 straipsnis) ir kt. Dėl šios priežasties, manytina, kad juridiniam asmeniui turėtų būti galimybė atimti teisę dalyvauti viešuosiuose pirkimuose už visų nusikalstamų veikų padarymą“. Mūsų nuomone, šie aiškinamojo rašto argumentai akivaizdžiai indikuoja ne BK, o būtent Viešųjų pirkimų įstatymo trūkumus. Dėl to siūlytina atitinkamai koreguoti pastarąjį įstatymą, o ne BK. Priešingu atveju tektų susidurti su galimu BK projekto prieštaravimu *non bis in idem* principui.

1.12.3. Viešuosiuose pirkimuose gali dalyvauti ne tik juridiniai, bet ir fiziniai asmenys. Projekto aiškinamajame rašte pasigendama argumentų, kodėl siūloma baudžiamojo poveikio priemonė orientuota tik į vieną iš šių asmenų grupių.

1.13. BK 75 straipsnio 1 dalyje reikėtų aiškiai nustatyti, ar intensyvios priežiūros skyrimas kartu su arešto bausmės vykdymo atidėjimu yra teismo teisė, ar pareiga. Įvertinus intensyvios priežiūros sukuriamus asmens teisės į privatų gyvenimą suvaržymus, taip pat aplinkybę, jog atidedant griežtesnės – laisvės atėmimo bausmės vykdymą intensyvios priežiūros skyrimas pagal BK projekto nuostatas būtų neprivalomas (BK 75 straipsnio 5 dalis), manytina, kad intensyvios priežiūros skyrimas BK 75 straipsnio 1 dalyje taip pat turėtų būti formuluojamas kaip neprivaloma priemonė.

1.14. BK 75 straipsnio 6 dalyje siūloma nustatyti, kad „Asmeniui, nuteistam už nusikaltimo padarymą, kai šią veiką padarė būdamas priklausomas nuo alkoholio, narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų ir šios aplinkybės turėjo įtakos nusikalstamos veikos padarymui, bausmės vykdymas gali būti atidėtas tik nuteistajam sutinkant gydytis priklausomybės ligas“. Pritartina, kad tik gydymasis nuo priklausomybės atitinkamoms medžiagoms gali sąlygoti efektyvią priklausomo asmens resocializaciją bausmės vykdymo atidėjimo metu, tačiau BK 75 straipsnio 6 dalies konstrukcija kelia neaiškumų. Pvz., lieka neaišku, ar sutikimas gydytis reiškia sutikimą gydytis bet kokia asmens pasirinkta forma (pvz., asmuo sutinka pradėti lankyti anoniminių alkoholikų grupę), ar galbūt sutikimą, kad asmeniui būtų skirta BK 72⁵ straipsnyje numatoma baudžiamojo poveikio priemonė – dalyvavimas alkoholizmo ir narkomanijos prevencijos, ankstyvosios intervencijos, resocializacijos ar kitose programose bei kursuose. Akcentuotina, kad BK 72⁵ straipsnyje dėstoma baudžiamojo poveikio priemonė nenumato

asmens sutikimo kaip būtinos jos skyrimo prielaidos, todėl manytina, jog BK 75 straipsnio 6 dalyje omenyje turimas toks gydymas, kurio neapima BK 72⁵ straipsnis. Siūlytina šį aspektą BK 75 straipsnio 6 dalyje atskleisti kaip įmanoma aiškiau.

1.15. Sistemiškai vertinant visą BK projektą (o kartu ir galiojančios redakcijos BK), pastebėtina, kad jame yra nuostatų, kurios nenumato maksimalaus tam tikrų baudžiamojo poveikio priemonių taikymo termino (pvz., 72² straipsnis, 72⁵ straipsnis ir kt.). Manytina, kad toks teisinis reguliavimas nesuderinamas su Konstitucinio Teismo jurisprudencija, kurioje konstatuota, kad „<...> pagal Konstituciją įstatymų leidėjas, turėdamas konstitucinius įgaliojimus nustatyti bausmes už nusikalstamas veikas ir šių bausmių dydžius, turi pareigą nustatyti bausmių už tam tikras nusikalstamas veikas aukštutines ribas. Baudžiamajame įstatyme nenustačius bausmės, skiriamos už konkrečią nusikalstamą veiką, aukštutinės ribos, būtų sudarytos prielaidos skirti ir taikyti nepagrįstai didelės bausmės ir šitaip pažeisti žmogaus teises ir laisves (Konstitucinio Teismo 2003 m. birželio 10 d. nutarimas)“. Nors šiame Konstitucinio Teismo nutarime kalbama apie bausmes, tačiau pastebėtina, kad Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje vartojamos sąvokos negali būti tapatinamos su ordinarinėje teisėje vartojamomis sąvokomis. Baudžiamojo poveikio priemonės turi akivaizdžių bausmės požymių, todėl joms turėtų galioti bausmių reglamentavimą apibrėžiančios konstitucinės jurisprudencijos nuostatos, įskaitant nuostatas, įpareigojančias įstatymų leidėją nustatyti kiekvienos bausmės viršutinę ribą.

1.16. Atkreiptinas dėmesys į šiuos BK 82 straipsnio 4 dalyje numatomo teisinio reguliavimo probleminius aspektus:

1.16.1. Projekto rengėjų siūlymas BK 82 straipsnio 4 dalyje nustatyti galimybę nepilnamečiui kartu su auklėjamojo poveikio priemonėmis paskirti intensyvią priežiūrą nederą su BK projekto aiškinamajame rašte deklaruojamu siekiu skatinti „į nepilnamečių asmenų resocializaciją nukreiptą baudžiamąją politiką“. Intensyvi priežiūra (t. y. apykojės uždėjimas) ne tik varžo asmens teisę į privatų gyvenimą, tačiau taip pat turi tam tikrą stigmatizuojantį efektą, kuris gali būti ypač reikšmingas nepilnamečių teisės pažeidėjų, lankančių švietimo įstaigas, atžvilgiu. Intensyvios priežiūros vykdymas galimai ne paskatintų, o kaip tik kliudytų efektyviam resocializacijos procesui. Kartu pažymėtina, kad BK projekte visiškai neapibrėžiama, koks galėtų būti minimalus ir maksimalus intensyvios priežiūros skyrimo terminas. Keltina prielaida, kad jis sutaptų su auklėjamojo poveikio priemonės skyrimo terminu. Jeigu taip, tuomet atkreiptinas dėmesys, kad, pvz., BK 86 straipsnyje numatytos auklėjamojo poveikio priemonės (atidavimo tėvams arba kitiems fiziniams ar juridiniams asmenims, kurie rūpinasi vaikais, ugdyti ir prižiūrėti) maksimali trukmė gali siekti trejus metus. Abejotina, ar tiek trunkantis intensyvios priežiūros taikymas atitiktų proporcingumo principą, ypač turint omenyje tai, kad intensyvi priežiūra būtų taikoma ne nepilnamečiui, kuris atlieka bausmę, bet paprastai tam nepilnamečiui, kuris yra atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės arba kuriam bausmės vykdymas yra atidėtas (t. y. nepilnamečiui, kuris yra mažiau pavojingas lyginant su bausmę atliekančiais nepilnamečiais).

1.16.2. BK 82 straipsnio 4 dalyje numatomas teisinio reguliavimo modelis, kurio pagrindu nusikalstamą veiką padariusiam nepilnamečiui galėtų būti paskirti baudžiamajame įstatyme nenumatyti draudimai ir įpareigojimai, neabejotinai leistų individualizuoti nusikalstamą veiką padariusio nepilnamečio asmens teisių ir laisvių ribojimus atsižvelgiant į nepilnamečio amžių, socialinę brandą ir kitas BK 82 straipsnio 4 dalyje vardijamas aplinkybes, tačiau jis nedera su teisėtumo principu. Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje yra pažymėta, jog teisėtumo reikalavimas, be kita ko, reiškia, kad žmogaus teisių ir laisvių apribojimai gali būti nustatomi tik įstatymu, kuris viešai paskelbiamas, o jo normos suformuluotos pakankamai aiškiai (Konstitucinio Teismo 1997 m. gegužės 6 d. nutarimas). BK projekte įtvirtinama tik abstrakti galimybė paskirti draudimus ir įpareigojimus nepateikiant nei jokių orientacinių kriterijų, kokios žmogaus teisės ir laisvės šiais draudimais ir įpareigojimais galėtų būti ribojamos, nei tokių draudimų ir įpareigojimų pavyzdinio sąrašo, nei minimalaus bei maksimalaus draudimų bei įpareigojimų taikymo termino. Dėl to siūlytina BK 82 straipsnio 4 dalį (o kartu ir BK 48 straipsnio 6 dalį bei 87 straipsnio 4 dalį, kuriose įtvirtintas analogiškas teisinis reguliavimas) atitinkamai koreguoti.

1.17. BK 98 straipsnio 2 dalyje numatoma, kad „Jeigu asmuo nesilaiko nustatytų ambulatorinio stebėjimo sąlygų, pirminę psichikos sveikatos priežiūrą vykdančios institucijos teikimu teismas gali pakeisti šią priverčiamąją medicinos priemonę į stacionarinį stebėjimą bendro stebėjimo sąlygomis specializuotoje psichikos sveikatos priežiūros įstaigoje“. Svarstytinas normos tikslingumas, kadangi galiojančios redakcijos BK 98 straipsnio 6 dalyje jau yra įtvirtinta, kad „Teismas ne rečiau kaip kartą per šešis mėnesius pagal sveikatos priežiūros įstaigos išvadą privalo spręsti klausimą dėl priverčiamųjų medicinos priemonių taikymo pratęsimo, rūšies pakeitimo ar jų taikymo panaikinimo“. Pastaroji nuostata suponuoja, kad ja remiantis sveikatos priežiūros įstaiga galėtų kreiptis į teismą tiek dėl stacionarinio stebėjimo pakeitimo ambulatoriniu stebėjimu, tiek ir dėl ambulatorinio stebėjimo pakeitimo stacionariniu stebėjimu.

1.18. Manome, kad šio BK projekto, kurio vienas iš tikslų – „užtikrinti teisingumo, proporcingumo bei teisėtumo principų įgyvendinimą realizuojant baudžiamąją atsakomybę <...> juridinių asmenų atžvilgiu“, kontekste reikėtų apsvarstyti BK 97 straipsnio pakeitimus, kurie padėtų išspręsti juridinių asmenų teistumo klausimą. Atitinkamų sričių specialiuosiuose įstatymuose (paprastai apibrėžiančiuose juridinių asmenų nepriekaištingą reputaciją) laikoma, kad juridiniams asmenims teistumas kyla, kituose – kad ne. Pvz., Nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių objektų apsaugos įstatymo 11 straipsnio 1 dalies 4 punkte numatyta, kad investuotojas, kuriuo gali būti juridinis asmuo, kelia riziką nacionalinio saugumo interesams arba neatitinka nacionalinio saugumo interesų, jeigu „įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu jis yra pripažintas kaltu <...> ir už padarytą nusikaltimą nėra išnykęs ar panaikintas investuotojo teistumas“. Tuo tarpu, pvz., Viešųjų pirkimų įstatymo 46 straipsnio 2 dalies 3 punkte apribojimai nuteistiems juridiniams asmenims siejami ne su teistumo terminu, o su pačiame įstatyme aiškiai apibrėžtu terminu – 5 metais nuo apkaltinamojo teismo nuosprendžio įsiteisėjimo momento. Skirtingą juridinio asmens

teisės ribojantį teisinį reguliavimą specialiuosiuose įstatymuose lemia būtent nevienodas požiūris į tai, ar juridiniams asmenims apskritai kyla teistumas pagal BK 97 straipsnį. Tokio nenuoseklaus teisinio reguliavimo problemą būtų galima išspręsti BK 97 straipsnyje aiškiai įtvirtinant, kad teistumas būdingas ne tik nuteistiems fiziniams asmenims, bet ir juridiniams asmenims.

1.19. BK 244 straipsnio dispoziciją siūloma papildyti nuostata, kad pagal šį straipsnį atsakytų „Juridinio asmens darbuotojas, atsakingas už šiam juridiniam asmeniui paskirtos <...> baudžiamojo poveikio priemonės, išskyrus turto konfiskavimą ir išplėstinį turto konfiskavimą, vykdymą, jos nevykdęs“. Matyti, kad BK 244 straipsnis nustato atsakomybės taikymo išimtis dėl juridiniam asmeniui paskirto turto konfiskavimo ar išplėstinio turto konfiskavimo nevykdymo. Mūsų nuomone, su BK 244 straipsnio pakeitimais turėtų būti derinamas galiojančios redakcijos BK 243 straipsnis, kuriame kriminalizuotas vengimas vykdyti fiziniam asmeniui paskirtą baudžiamojo poveikio priemonę, išskyrus vengimą vykdyti turto konfiskavimą, t. y. BK 243 straipsnyje irgi reikėtų nurodyti, kad baudžiamosios atsakomybės neužtraukia ne tik vengimas vykdyti turto konfiskavimą, bet ir vengimas vykdyti išplėstinį turto konfiskavimą. Taip pat pastebėtina, kad BK projekto rengėjai BK 244 straipsnyje numatytą bausmių sąrašą siūlo papildyti laisvės apribojimo bausme, kurios BK 243 straipsnio, kriminalizuojančio iš esmės panašią veiką, sankcijoje nėra. Siekiant užtikrinti teisinio reguliavimo sistemiškumą, siūlytina šią bausmę įtraukti ir į BK 243 straipsnyje dėstomą bausmių sąrašą.

2. Dėl BPK projekto pasiūlymų ir pastabų neturime.

Kanclerė

Agila Barzdienė

Simonas Mikšys, tel. 8 5 209 7031, el. p. simonas.miksys@prezidentas.lt